Utbildningsutskottets betänkande

1982/83:7

om antagning till högskolan

Motionerna

1981/82:417 av Ulla Ekelund (c) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att universitets- och högskoleämbetet i samband med översyn av behörighetskraven vid antagning till högskolestudier även får i uppdrag att lämna förslag till åldersbegränsning vid vissa utbildningslinjer,

2. att riksdagen hos regeringen begär att universitets- och högskoleämbetet får i uppdrag att lämna förslag till hur aktualitetskravet i fråga om grundkunskaper vid tillträde till högskolestudier bäst kan tillgodoses,

3. att riksdagen hos regeringen begär att universitets- och högskoleämbetet får i uppdrag att i samband med högskoleutbildning lämna förslag till användning av viktade betyg med beaktande av antal veckotimmar i resp. ämne på olika gymnasielinjer.

1981/82:422 av Margaretha af Ugglas (m) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen vidtar åtgärder i syfte att skärpa förkunskapskraven vid tillträde till högre utbildning.

1981/82:762 av Lennart Brunander m. fl. (c) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av antagningsbestämmelserna till högskolan i enlighet med vad som anges i motionen.

1981/82:1346 av Olle Aulin m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av antagningsbestämmelserna till högskolan.

1981/82:1827 av Alf Wennerfors (m) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen utreder frågan om antagningsprov till högskolan.

1981/82:2045 av Gösta Bohman m. fl. (m) vari – med hänvisning till vad som anförts i avsnittet En skola för livet i den till finansutskottet remitterade motionen 1981/82:2018 – såvitt nu är i fråga yrkas

6. att riksdagen beslutar att möjligheter till konkurrenskomplettering skall finnas.

1981/82:2069 av Gösta Bohman m. fl. (m) vari – med hänvisning till vad som anförts i avsnittet Högre utbildning, forskarutbildning och forskning i den till finansutskottet remitterade motionen 1981/82:2018 – såvitt nu är i fråga yrkas

1. att riksdagen begär utredning om förutsättningarna att införa en förberedande utbildning som förberedelse för högskoleutbildning.

1981/82:2104 av Ylva Annerstedt (fp) och Christer Eirefelt (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbildning.[1]

Vissa bestämmelser om antagning till högskolan

Behörighet

För tillträde till grundläggande högskoleutbildning gäller dels krav på allmän behörighet, dels – i de flesta fall – krav på särskild behörighet. Den särskilda behörigheten innebär krav på speciella förkunskaper för viss utbildningslinje eller kurs.

Allmän behörighet har den som antingen

- genomgått fullständig, minst tvåårig utbildning i gymnasieskolan (eller annan likvärdig utbildning) och
- har kunskaper i svenska som motsvarar slutförd lärokurs om minst två årskurser på någon linje i gymnasieskolan och
- har kunskaper i engelska som motsvarar slutförd lärokurs om minst två årskurser på någon linje i gymnasieskolan

eller

- fyller 25 år senast under det kalenderår som utbildningen börjar och varit yrkesverksam (minst halvtid) i minst fyra år före det kalenderhalvår då utbildningen börjar och
- har kunskaper i engelska som motsvarar slutförd lärokurs om minst två årskurser på någon linje i gymnasieskolan och
- är svensk medborgare eller är bosatt i Sverige och har bosatt sig här huvudsakligen i annat syfte än att här bedriva studier samt har vissa kunskaper i svenska (gäller ej sökande med nordiskt språk som modersmål)

eller

- har minst elvaårig avslutad utländsk skolutbildning som normalt slutförs tidigast då eleven är 17 år eller på annat vis är behörig till högskolestudier i det land där han/hon fått skolutbildning och
- har kunskaper i engelska som motsvarar slutförd lärokurs om minst två årskurser på någon linje i gymnasieskolan och
- har vissa kunskaper i svenska (gäller ej sökande med nordiskt språk som modersmål).

---

[1] Yrkandet behandlas även i betänkandet UbU 1982/83:5.

Urval till utbildningslinjer

I de fall det finns fler behöriga sökande än antal tillgängliga platser måste ett urval göras bland de sökande. De sökande delas in i grupper efter behörighetsgrund. Urvalet inom varje grupp sker efter rangordning av de sökande vilken görs inom varje grupp enligt de urvalsgrunder som gäller för gruppen:

D1 Sökande med högst tre år gamla betyg från tre- eller fyraårig linje i gymnasieskolan	Poäng för betyg
D2 Sökande med högst tre år gamla betyg från tvåårig linje eller specialkurs i gymnasieskolan	
1 Sökande med tre- eller fyraårig linje i gymnasieskolan eller motsvarande svensk utbildning (samtliga i grupp D1 ingår också i denna grupp)	Poäng för betyg + poäng för eventuell arbetslivserfarenhet
2 Sökande med tvåårig linje eller specialkurs i gymnasieskolan eller motsvarande svensk utbildning (samtliga i grupp D2 ingår också i denna grupp)	Poäng för betyg + poäng för eventuell arbetslivserfarenhet
3 Sökande med folkhögskola	Poäng för studieomdöme + poäng för eventuell arbetslivserfarenhet
4 Övriga behöriga sökande, främst de som har allmän behörighet genom ålder och arbetslivserfarenhet. Hit förs även sökande med betyg som inte går att poängberäkna i grupp 1–3 (t. ex. två eller tregradig betygsskala).	Poäng för arbetslivserfarenhet + poäng för eventuellt högskoleprov. (De som endast kan placeras i denna grupp har företräde till 50 % av platserna.)

Grupperna D 1 och D 2 (beteckningarna används av UHÄ av praktiska skäl men återfinns inte i högskoleförordningen) tilldelas totalt en tredjedel av samtliga platser innan övriga grupper får sina andelar av platsantalet. Grupperna 1–4 får utbildningsplatser i förhållande till sin andel av antalet sökande (proportionell kvotering). Sökande med utländsk skolutbildning

antas i en särskild grupp. Den gruppen får normalt omfatta högst 10 % av platserna på en viss utbildningslinje. Vid urvalet inom denna grupp sker en bedömning av betyg och arbetslivserfarenhet.

Sökande med utländsk skolutbildning kan under vissa förutsättningar och om de själva begär det bli placerade i grupp 4.

Meritvärdering av betyg

Betygsmedelvärdet räknas ut så här:

1 Bokstavsbetyg räknas om till sifferbetyg: A, a=5, AB=4, Ba=3, B=2, BC, C=1.
2 Medelvärdet av betygen i samtliga obligatoriska ämnen i avgångsbetyget räknas fram. Betyg i frivilligt ämne (utökad studiekurs) räknas inte med.
3 Betyget i gymnastik räknas med bara om det är högre än medelvärdet enligt p. 2.
4 Om avgångsbetyget innehåller fler än tio betyg i obligatoriska ämnen – gymnastikbetyget inräknat – räknas inte de två lägsta betygen när medelvärdet räknas fram.
5 Slutligt medelvärde räknas fram. Medelvärdet anges med en decimal.

Regeringen har för riksdagen anmält (prop. 1979/80:158, UbU 1979/80:36 och 38, rskr 1979/80:424) att den avser ändra reglerna för meritvärdering av betyg fr. o. m. antagningen till höstterminen 1984. Betyg i ämnen som krävs för särskild behörighet får inte räknas bort, när betygsmedelvärdet räknas fram. Betyg i ämnen som kompletteras kommer att kunna sänka betygsmedelvärdet. Vidare skall kunna krävas att man skall ha minst betyget 3 i varje enskilt förkunskapsämne.

Studieomdöme

Studieomdömet från folkhögskolan omräknas till siffervärden enligt följande: Utmärkt = 4, Mycket god = 3, God = 2, Mindre god = 1.

Poäng för arbetslivserfarenhet

För att få poäng för arbetslivserfarenhet måste man ha arbetat (minst halvtid) i minst 15 månader. Endast arbete efter sexton års ålder räknas. Kortare anställningsperiod än 3 månader i samma anställning räknas inte. Som arbetslivserfarenhet räknas också bl. a. vård av egna barn, värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst.

De första 15 månaderna ger – om man arbetat heltid – 0,2 poäng per tremånadersperiod. Därefter ger varje 3-månadersperiod på heltid 0,1 poäng. Maximalt kan man få 1,7 poäng, vilket motsvarar 3 års heltidsarbete.

Om man arbetat halvtid får man maximal poäng efter 6 års arbete. De första 15 månaderna ger alltså dubbelt så hög poäng per 3-månadersperiod som senare arbete.

I grupp 4 får man inte poäng för utbildningsmeriter. S. k. 25:4-or får räkna poäng för arbetslivserfarenhet med avdrag för de fyra år som krävs för allmän behörighet.

Poäng för högskoleprovet

Poäng för högskoleprovet får räknas endast i grupp 4. Maximal poäng för provet är 2.0.

Alla som hänförs till grupp 4 får tillgodoräkna sådan poäng, inte bara de som är behöriga enligt 25:4-regeln. Också de som genom "dubbelbehörighet" också tillhör annan grupp, t. ex. grupp 1 men som också tillhör grupp 4 kan göra provet. Även vissa sökande med utländsk utbildning kan tillhöra grupp 4 och göra provet.

Högskoleprovet är ett prov som mäter kunskaper och färdigheter som man har användning för vid alla slags högskolestudier. Vad som prövas är t. ex. ordkunskap, allmänorientering och förmåga att läsa och förstå skriftlig och grafisk information. Provresultatet – poängen – är giltigt i två år. Man får ta provet hur många gånger som helst och åberopa det bästa resultatet.

Högskoleprovet anordnas två gånger per år, vår och höst, och pågår en hel dag.

Sista anmälningsdag till vårens prov är den 1 april och till höstens prov den 1 oktober.

Förtur i vissa fall för sökande med maximal poäng vilka utlottats två gånger

Till ett fåtal mycket eftertraktade utbildningar kan det hända att man inte blir antagen trots att man har maximal poäng (antingen högsta betyg eller högsta poäng för betyg/studieomdöme/högskoleprov + arbetslivserfarenhet). Om det händer vid två anmälningstillfällen till samma utbildningslinje går man före i kön vid det tredje anmälningstillfället. Tre fjärdedelar av platserna i resp. kvotgrupp reserveras i första hand för sökande som skall ha företräde enligt den här regeln. Det är dock inte säkert att man blir antagen den tredje gången. Om flera sökande har rätt till företräde enligt den här regeln än det finns platser går de före som anmält sig flest gånger utan att antas. I sista hand tillgrips lottning.

Urval till enstaka kurser

För urval till enstaka kurs, som inte motsvarar kurs inom allmän utbildningslinje, gäller andra regler än för linje. Först kan ett antal platser

tillsättas med förtur. Det är antagningsmyndigheten som bestämmer om detta skall göras och i så fall hur många platser som skall besättas på detta vis. Vilka som skall få förtur avgörs genom en individuell bedömning av varje sökandes behov av utbildningen och av hans eller hennes tidigare utbildning och yrkesverksamhet.

Efter eventuell förtursantagning delas övriga sökande in i tre grupper:

1. Sökande med minst två års högskoleutbildning.
2. Sökande utan utbildning enligt punkt 1 med minst 15 månaders arbetslivserfarenhet.
3. Övriga sökande.

Rangordningen inom varje grupp görs efter den sökandes egen prioritering av den aktuella kursen i förhållande till andra kurser som han eller hon har anmält sig till samtidigt. I sista hand sker lottning.

Antagningen till utbildningslinjer inför höstterminen 1982 genom det centrala, datorbaserade antagningssystemet vid universitets- och högskoleämbetet

Antal sökande

Antalet sökande var 62 209, vilket innebär en ökning med omkring 25 % jämfört med antagningen till höstterminen (ht) 1981. Av de sökande var 55 515 (89 %) behöriga till någon/några av de utbildningar de sökt. Av dessa lämnade 3 033 (6 %) återbud till samtliga alternativ de sökt.

Åldersfördelning bland behöriga sökande

Åldersintervall	Antal behöriga sökande ht 1982	(ht 1981)	Procentuell fördelning ht 1982		(ht 1981)	
–20	21 940	(15 864)	40	79	(36)	(75)
21–24	21 391	(16 964)	39		(39)	
25–29	6 730	(5 756)	12		(13)	
30–34	2 760	(2 626)	5		(6)	
35–39	1 721	(1 584)	3		(4)	
40–44	707	(617)	1		(1)	
45–	266	(267)	1		(1)	
totalt	55 515	(43 678)				

Antagna

Antalet antagna var 18 863 (34 % av de behöriga sökande), en ökning med 1 814 jämfört med höstterminen 1981.

Sektorsfördelning

Antalet sökande och antagna fördelar sig enligt följande på sektorer.

Sektor	Antal behöriga förstahandssökande	Antal antagna
Tekniska yrken (T)	10 848	5 484
Administrativa, ekonomiska och sociala yrken (A)	15 603	6 391
Vårdyrken (V)	4 785	796
Undervisningsyrken (U)	16 504	4 490
Kultur- och informationsyrken (K)	2 926	837
Lokala linjer	2 410	865

Antagna fördelade på kvotgrupper

		Antal ht 1982	% ht 1982		% (ht 1981)
D1	Högst 3 år gamla betyg från 3–4-årig gymnasieskola poäng för betyg	4 669	25	67	(64)
1	3–4-årig gymnasieskola poäng för betyg och arbetslivserfarenhet	7 935	42		
D2	Högst 3 år gamla betyg från 2-årig gymnasieskola poäng för betyg	1 606	9	22	(21)
2	2-årig gymnasieskola poäng för betyg och arbetslivserfarenhet	2 432	13		
3	Folkhögskola	410	2		(3)
4	Övriga främst 25:4-or	1 291	7		(9)
	Utländsk utbildning	520	3		(3)
	Totalt	18 863			

Andel (%) av de antagna som har högst tre år gamla betyg från gymnasieskolan

T	A	V	U	K	Lokala linjer	Samtliga linjer
4 102 (75 %)	3 987 (62 %)	468 (59 %)	2 681 (60 %)	447 (53 %)	460 (55 %)	12 145 (64 %)

Åldersfördelning bland de antagna höstterminen 1982 (höstterminen 1981), procentuell fördelning

	T	A	V	U	K	Lokala linjer	Samtliga linjer
–20	32 (41)	23 (28)	20 (16)	28 (25)	23 (29)	21 (20)	27 (30)
21–24	52 (43)	45 (36)	45 (36)	34 (28)	36 (32)	42 (36)	44 (36)
25–29	11 (11)	16 (16)	21 (24)	17 (20)	18 (15)	19 (22)	15 (16)
30–34	4 (3)	7 (9)	8 (14)	10 (14)	10 (11)	9 (11)	7 (9)
35–39	1 (1)	5 (7)	4 (7)	7 (9)	7 (7)	6 (6)	5 (6)
40–44	0 (0)	3 (3)	1 (2)	3 (3)	3 (4)	2 (3)	2 (2)
45–	0 (0)	1 (1)	1 (1)	1 (1)	3 (3)	1 (2)	1 (1)
Totalt	100 (100)	100 (100)	100 (100)	100 (100)	100 (100)	100 (100)	101 (100)
Medel-ålder:	22	24	24	25	26	25	24

Åldersfördelningen bland reservplacerade (ej antagna) sökande höstterminen 1982

Åldersintervall	Antal	Procentuell fördelning
–20	16 100	47
21–24	12 362	36
25–29	3 507	10
30–34	1 263	4
35–39	719	2
40–44	263	1
45–	103	
Totalt	34 317	100

Sökande med maximal poäng

I grupperna D1 och D2 (sökande med högst tre år gamla betyg från gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning) fanns totalt 1 225 sökande med 5,0 i medelbetyg. Av dessa antogs ej 205.

I kvotgrupp 3 fanns 476 sökande (25 % av de sökande i gruppen) med maximal poäng för såväl studieomdöme som arbetslivserfarenhet. Av dessa antogs ej 162.

Lottningsgarantin

Totalt omfattades 102 sökande av den s. k. lottningsgarantin, dvs. de hade trots maximal poäng inte kunnat antas vid minst två tidigare tillfällen. Sex

sökande fick ingen plats trots lottningsgarantin (de hade sökt endast en ort och kunde inte beredas plats just där).

Utskottet

Nu gällande regelsystem för antagning till högskolan redovisas i inledningen till detta betänkande. Det infördes år 1977. Det tillämpas bl. a. vid universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) centrala, datorbaserade antagning, vilken omfattar ca 60 % av nybörjarplatserna på utbildningslinjer. Många utbildningslinjer, t. ex. de konstnärliga utbildningarna, har lokal antagning, ofta enligt särskilda regelsystem för behörighet och urval. Antagning till den landstingskommunala vårdyrkesutbildningen sker genom en särskild antagningsnämnd i Jönköping enligt i allmänhet samma regelsystem som vid UHÄ:s centrala antagning. För urval till enstaka kurs, som inte motsvarar kurs inom allmän utbildningslinje, gäller andra tillträdesregler än för linje. Vidare sker antagningen till sådan enstaka kurs lokalt.

UHÄ lämnar regelbundet efter varje antagning vissa uppgifter om resultaten från UHÄ:s egen centrala antagning. Utskottet har i inledningen till detta betänkande redovisat resultatet av antagningen i augusti 1982. Av denna redovisning framgår bl. a. att 89 % av de antagna har någon form av gymnasial utbildning samt att den faktiska andelen av de antagna som har högst tre år gamla betyg är 64 %. När det gäller åldersfördelningen bland de antagna framgår t. ex. att samtidigt som andelen sökande i den yngsta åldersgruppen (– 20 år) har ökat från 36 till 40 % så har deras andel bland de antagna minskat från 30 till 27 %.

Uppföljnings- och utvärderingsverksamhet i fråga om högskolans antagningssystem sker f. n. inom fyra olika projekt startade av UHÄ. Det s. k. tillträdesprojektet inom UHÄ har bl. a. lett till rapporten Två års erfarenheter av de nya tillträdesreglerna till högskoleutbildning (UHÄ-rapport 1979:13). Detta projekt är nu i avslutningsskedet. De övriga tre olika utvärderings- och uppföljningsprojekten har satts i gång hösten 1982. Ett av dem utförs vid pedagogiska institutionen vid universitetet i Umeå och syftar till att dels ingående beskriva olika grupper sökande och antagna med hänsyn till faktorer som t. ex. utbildningsmässig och social bakgrund, dels undersöka sambandet mellan olika urvalsgrunder och framgång i högskolestudierna bland de antagna. Projektet beräknas bli slutfört under år 1984.

Inom UHÄ har slutligen igångsatts två olika undersökningar. Den ena skall ge en översikt av antagningen under tiden höstterminen 1977 – vårterminen 1982 med hänsyn till antagningens resultat (sammansättning m.m. av grupperna sökande och antagna). Undersökningen beräknas kunna redovisas under första hälften av år 1983. Den andra undersökningen är inriktad på konsekvenserna av de regeländringar beträffande urval som

trädde i kraft inför antagningen till höstterminen 1982. Denna undersökning beräknas kunna slutföras under år 1982.

Genom beslut den 4 februari 1982 uppdrog regeringen åt UHÄ att – med beaktande av vad som anförts i en till beslutet fogad promemoria – belysa konsekvenserna för tillträde till grundläggande högskoleutbildning av gymnasieutredningens (SOU 1981:96) förslag bl. a. i vad gäller urval till högskoleutbildning.

UHÄ har i skrivelse till regeringen den 15 november 1982 övervägt konsekvenserna för tillträde till grundläggande högskoleutbildning av gymnasieutredningens förslag bl. a. i vad gäller urval till högskoleutbildning. UHÄ:s överväganden har gjorts mot bakgrund av att betygens funktion vid urvalet är att vara instrument för urvalsgrunden studielämplighet, dvs. de förväntas ange sannolikheten för framgång i högre studier. Ett grundläggande krav på *betyg* som instrument för urval är enligt UHÄ att de har förmågan att rangordna de sökande (differentierande förmåga). För att vara ett lämpligt urvalsinstrument bör betygssystemet vara så konstruerat att de sökande sprids – i vad gäller betygspoäng – över ett brett spektrum så att de kan rangordnas efter sina olika poängtal. Ett annat grundläggande krav vid urval efter betyg är att – av rättviseskäl – betyg i samma ämne eller på samma kurs är jämförbara mellan olika lärare och skolor.

UHÄ:s analys av gymnasieutredningens förslag visar att det av gymnasieutredningen föreslagna betygssystemet inte fyller dessa krav och därför knappast är användbart för urval. Utredningsmajoritetens förslag om tre- eller fyragradig betygsskala ger ett mindre antal möjliga "steg" än den nuvarande femgradiga, även i fråga om medelbetygen och därmed urvalspoängen. Redan i antalet skalsteg ligger en begränsning i spridningen och därmed i möjligheter till rangordning.

Svensk och internationell forskning har, anför UHÄ, klarlagt att betyg av det hittills använda slaget, om de är omsorgsfullt satta, är det bästa enskilda prognosinstrumentet när det gäller att förutsäga studieframgång. När det gäller andra instrument än betyg för urval som tillgodoser urvalsgrunden studielämplighet finns för Sveriges vidkommande endast ett väl utprövat instrument, nämligen *högskoleprovet*. Högskoleprovet har enligt UHÄ vissa förutsättningar att ersätta betygen vid urval till högskolestudier. Det förhållandet att den studielämplighetsprövning, som skall ligga till grund för urval, koncentreras till ett enstaka provtillfälle skulle dock kunna ses som en dramatisering av urvalet jämfört med de på flera års och flera lärares intryck grundade – om än i de enskilda ämnena ofta mer subjektiva – bedömningar som betygen ger uttryck för. Med den skärpta konkurrensen om högskoleplatser och nuvarande ökade uppmärksamhet på sättet att anta studerande till högskolan framstår det som nödvändigt att de urvalsmetoder som väljs accepteras av den allmänna opinionen och upplevs som rimliga av presumtiva sökande. Med denna utgångspunkt är enligt UHÄ en övergång till studielämplighetsprov som enda urvalsinstrument avseende studielämplig-

het inte realistisk. En medelväg skulle kunna föreligga i ett urvalssystem som bygger på *betyg och studielämplighetsprov*. För detta ändamål måste dock de av gymnasieutredningen föreslagna betygen utvecklas i riktning mot större differentierande förmåga och jämförbarhet. Detta utesluter självfallet inte att hänsyn tas också till andra faktorer vid urvalet, t. ex. till tidigare arbetslivserfarenhet. Provets betydelse bör enligt UHÄ kunna avdramatiseras väsentligt, om provresultatet sammanvägs med betygen från den avlämnande skolan. Samtidigt bör också betygens roll kunna avdramatiseras påtagligt, om provet ger en "andra chans" åt dem som gått igenom gymnasieskolan. UHÄ tar inte ställning till hur betyg och prov skall sammanvägas. Det behövs ytterligare utredningsarbete och överväganden i denna fråga.

Det bör i sammanhanget slås fast att UHÄ:s uppdrag har varit att belysa konsekvenserna för tillträde till högskolan av gymnasieutredningens förslag till bl. a. tre- eller fyragradig betygsskala. Skrivelsen till regeringen rymmer inte förslag i egentlig mening till förändringar av dagens antagningssystem, även om UHÄ har ansett det nödvändigt att göra vissa bedömningar av olika instrument som grund för urval till högskoleutbildning.

Under allmänna motionstiden i januari 1982 väcktes ett antal motioner som avser antagningssystemet för högskolan.

I motion 1981/82:1827 föreslås antagningsprov som komplement till betygen vid ansökan till högskolan och i motion 1981/82:1346 begärs en översyn av antagningsbestämmelserna för densamma. Enligt motion 1981/82:417 (yrkandena 2 och 3) bör utredas hur aktualitetskravet i fråga om grundkunskaper vid tillträde till högskolestudier skall kunna tillgodoses samt hur betyg vid ansökan till högskola skall kunna viktas efter timtal för resp. ämne i gymnasieskolan. I motion 1981/82:422 begärs att regeringen vidtar åtgärder i syfte att skärpa förkunskapskraven.

Utskottet har i det föregående redovisat huvuddragen i UHÄ:s skrivelse till regeringen beträffande vissa frågor om urval till högskolestudier. Bl. a. belyses i skrivelsen utförligt frågan om prov som komplement till betygen samt vissa andra av de i nyssnämnda motioner aktualiserade frågorna.

Utbildningsministern har i svar på fråga i kammaren den 21 oktober 1982 meddelat att hon avser ta initiativ till en översyn av tillträdessystemet i stort när UHÄ redovisat sitt uppdrag av den 4 februari 1982. Enligt meddelandet utesluter emellertid inte detta att smärre justeringar i de nuvarande reglerna kan visa sig motiverade i avvaktan på resultatet av denna översyn.

Med hänvisning till att UHÄ nu redovisat sitt uppdrag och till den fortsatta beredningen av hithörande frågor inom regeringskansliet föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1981/82:417 yrkandena 2 och 3, 1981/82:422, 1981/82:1346 och 1981/82:1827.

I motion 1981/82:2069 (yrkande 1) begärs en utredning om förutsättning-

arna att införa en förberedande utbildning som förberedelse för högskoleutbildning.

Regeringen har i proposition 1982/83:2 lagt fram förslag om kompletteringar till 1982 års läroplan för kommunal vuxenutbildning m. m., innebärande bl. a. ett etappsystem för de olika allmänna ämnena. Samtliga etapper skall tillsammans svara mot vad som ingår i resp. ämne enligt läroplanerna för grundskolan (etapp 1) och gymnasieskolan (etapperna 2–4). Etapperna skall bygga på varandra. Etapp 2 skall i princip motsvara ett- och tvååriga studiegångar inom gymnasieskolan, etapp 3 treåriga studiegångar och etapp 4 vissa mycket omfattande studiegångar inkl. högre specialkurser. Varje etapp skall betraktas som en fristående kurs. Den kommunala vuxenutbildningen erbjuder således kurser som kan tjäna som förberedelse för högskoleutbildning. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motion 1981/82:2069 yrkande 1.

I motionerna 1981/82:417 (yrkande 1) och 1981/82:2104 (i denna del) begärs att UHÄ skall få i uppdrag att lämna förslag till åldersbegränsning vid vissa utbildningslinjer.

UHÄ har den 21 januari 1982 fått regeringens uppdrag att utreda frågan om en övre åldersgräns för antagning till längre grundläggande högskoleutbildning. Beträffande antagning till läkarlinjen har riksdagen godkänt att en övre åldersgräns fastställs (prop. 1981/82:193, UbU 1981/82:33, rskr 1981/82:372). Riksdagen bör med detta avslå motionerna 1981/82:417 yrkande 1 och 1981/82:2104 i denna del.

I motion 1981/82:762 (yrkande 2) framförs uppfattningen att det bör vara möjligt att räkna kort yrkesinriktad kurs som arbetslivserfarenhet vid ansökan till högskolan. En översyn av antagningsreglerna i detta syfte begärs i motionen.

Utbildning tillgodoräknas aldrig såsom arbetslivserfarenhet vid urval till högskoleutbildning, eftersom införandet av arbetslivserfarenhet som urvalsgrund hade ett speciellt syfte, nämligen att öppna vägar för återkommande utbildning och en breddad rekrytering till högskolan. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1981/82:762 yrkande 2.

Enligt motion 1981/82:2045 (yrkande 6) bör riksdagen besluta att möjligheter till s. k. konkurrenskomplettering skall finnas.

Riksdagen har under föregående riksmöte ställt sig avvisande till tanken om rätt till konkurrenskomplettering. Med hänvisning till vad utskottet anfört i frågan i sitt betänkande UbU 1981/82:2 avstyrker utskottet motion 1981/82:2045 yrkande 6.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande översyn av antagningssystemet för högskolan avslår motionerna 1981/82:417 yrkandena 2 och 3, 1981/82:422, 1981/82:1346 och 1981/82:1827,

2. att riksdagen beträffande viss förberedande utbildning avslår motion 1981/82:2069 yrkande 1,
3. att riksdagen beträffande övre åldersgräns för antagning till högskoleutbildning avslår motionerna 1981/82:417 yrkande 1 och 1981/82:2104 i denna del,
4. att riksdagen beträffande tillgodoräkning av utbildning som arbetslivserfarenhet vid ansökan till högskolan avslår motion 1981/82:762 yrkande 2,
5. att riksdagen beträffande konkurrenskomplettering avslår motion 1981/82:2045 yrkande 6.

Stockholm den 30 november 1982

På utbildningsutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Kerstin Göthberg (c), Per Unckel (m), Bengt Wiklund (s), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m) Pär Granstedt (c), Iris Mårtensson (s), Lars Svensson (s), Göran Allmér (m), Björn Samuelsson (vpk), Göran Persson (s) och Kenth Skårvik (fp).

Reservationer

1. Översyn av antagningssystemet för högskolan m. m. (mom. 1 och 2)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Utskottet har" och på s. 12 slutar "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

För att förbättra möjligheterna att följa undervisningen för studerande utan gymnasieutbildning eller med enbart den tvååriga gymnasieutbildningen bör en förberedande utbildning inrättas för dessa kategorier. Utbildningen skall kunna ge behörighet för högskoleutbildning och till olika ämnen och utbildningsvägar i högskolan. Kursindelningen kan konstrueras så att två eller tre ämnespaket av olika omfattning beroende på de studerandes förkunskaper för fram dem till en nivå jämförlig med de tre- eller fyraåriga gymnasielinjernas. Kunskapsredovisningen bör ske i form av prov med betyg.

En parlamentarisk utredning bör tillsättas för att utreda möjligheterna att införa en förberedande utbildning av detta slag. I sammanhanget bör också

frågan om två behörighetsnivåer analyseras.

Urvalsfrågorna och antagningssystemet tillhör med rätta de mest kritiserade delarna av högskolereformen. Om man inför en förberedande utbildning på sätt som redovisats i det föregående kan den kvotering mellan olika sökande som nu används vid antagningen till högskolan avskaffas. Vid vägning mellan presumtiva studerande bör dessa bedömas efter sina meriter och förutsättningar och inte värderas som representanter för en grupp som de av någon anledning anses tillhöra. Genom förändringar av detta slag kan antagningen till högre utbildning ges en utformning som stämmer överens med hävdandet av kvalitetskravet.

Från den 1 juli 1982 skall minst en tredjedel av antagningsplatserna på flertalet allmänna utbildningslinjer vara förbehållna dem som söker till utbildningen senast tre år efter avslutad gymnasieutbildning. Detta kommer för mycket eftertraktade linjer att innebära att mer eller mindre exakt en tredjedel av platserna kommer att besättas med sådana sökande. Detta är inte tillräckligt. I avvaktan på ett system med förberedande utbildning och ett helt förändrat antagningssystem enligt de riktlinjer som utskottet angett anser utskottet att regeringen bör se över antagningssystemet så att den s. k. garantin för direktövergång höjs till 50 %.

Ett nytt antagningssystem bör inte innebära att föreningsmeriter används för urval.

Utskottet anser att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande översyn av antagningssystemet för högskolan m. m.

dels att utskottets hemställan under 1 och 2 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen beträffande översyn av antagningssystemet för högskolan med anledning av motionerna 1981/82:417 yrkandena 2 och 3, 1981/82:422, 1981/82:1346 och 1981/82:1827 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,
2. att riksdagen beträffande viss förberedande utbildning med bifall till motion 1981/82:2069 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

2. Översyn av antagningssystemet för högskolan (mom. 1)

Kenth Skårvik (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Utskottet har" och slutar "och 1981/82:1827" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör riksdagen nu fatta principbeslut om ändring av antagningssystemet för högskolan enligt följande.

Hälften av antagningsplatserna på flertalet av de allmänna utbildningslinjerna bör avse *direktövergång från gymnasieskolan* till högskolan. Liksom

tidigare bör föreningsmeriter inte användas vid urval.

I enlighet med förslag i proposition 1975:9 om reformering av högskoleutbildningen beslutade riksdagen våren 1975 att *högskoleprovet* skulle användas i den nuvarande kvotgruppen IV, dvs. för sökande som placerats där på en behörighetsgrund av ålder och arbetslivserfarenhet och därför inte hade – eller fick tillgodoräkna sig – för urval användbara betyg. I propositionen ansågs det angeläget att arbetet med konstruktion och utprovning av provet fortsatte. Enligt föredragande statsrådet borde man "inte släppa tanken på att i en framtid införa studielämplighetsprövningar även för sökande i övriga kvotgrupper". Riksdagen hade ingen erinran mot vad som anförts (UbU 1975:17, rskr 1975:179).

Ett högskoleprov liknande det som används frivilligt vid sidan av arbetslivserfarenhet i kvotgrupp IV bör nu komma till användning i ökad utsträckning även för sökande med skolbetyg. Urval med hjälp av provet bör göras *inom* olika betygssteg, vilket redan nu sker i viss mån genom att UHÄ rangordnar poängmässigt likställda sökande genom prioritering och lottning. Den av utskottet här föreslagna anordningen innebär, att ett urval med betyg och högskoleprov inte behöver ske genom en mekanisk addering av meriter. Högskoleprov kan användas t. ex. för en rangordning bland sökande med maximipoäng i stället för lottning. De sökande bör kunna indelas i "betygsklasser" och urval ske genom högskoleprov *inom* varje betygsklass.

Urvalet till högskolan bör "avmekaniseras" genom *ökat hänsynstagande till förkunskapsämnen m.m. som är relevanta för utbildningen* (viktning), genom en fri kvot och genom någon form av "lämplighetsprövning" för t. ex. blivande lärare.

I vad gäller former för sistnämnda prövning erinrar utskottet om att man i Finland f. n. gör urvalet till klasslärarutbildning efter ett system med inslag av intervjuer och ett simuleringsmoment. Förslag till detta urvalsförfarande lades fram år 1975 av 1973 års lärarutbildningskommission, som ville skapa ett urvalssystem som tar hänsyn till den sökandes personliga förutsättningar att bli en bra lärare samt den sökandes förmåga att tillgodogöra sig utbildningen. Ett lämplighetsprov konstruerades, som varit i bruk sedan år 1979.

Den sökande skickar in anmälan till högst tre lärarhögskolor, varefter ett första urval äger rum, grundat på a) medelvärdet av avgångsbetyget från gymnasiet, b) fyra obligatoriska ämnen samt c) relevanta färdigheter m. m. från barnomsorg och eventuell lärartjänstgöring samt konstnärliga färdigheter. Hänsyn tas också till prioritering av högskola vid anmälan samt till regionala lärarbehov. Vart och ett av momenten a–c bedöms efter en poängskala 0–5.

Härefter kallas ett visst, begränsat antal sökande (tre–fyra gånger antalet intagningsplatser) enligt rangordningen i det första urvalssteget till provfasen. Under denna får den sökande först planera och leda en lektion (en

simulerad undervisningssituation) samt delta i ett rollspel där bl. a. samarbetsförmåga studeras. Det sista steget är ett intervjumoment.

Regeringen bör få i uppdrag att lägga fram förslag till ändrade regler för antagning till högskolan på grundval av vad utskottet här anfört. Riksdagen bör som sin mening ge detta till känna för regeringen.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen beträffande översyn av antagningssystemet för högskolan med anledning av motionerna 1981/82:417 yrkandena 2 och 3, 1981/82:422, 1981/82:1346 och 1981/82:1827 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

3. Konkurrenskomplettering (mom. 5)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Riksdagen har" och slutar "yrkande 6" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att bestämmelserna bör ändras så att alla elever ges rätt att utan tidsbegränsning komplettera och förbättra sina slutbetyg från grundskolan och gymnasieskolan samt att även få tillgodoräkna sig dessa betyg i merithänseende. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1981/82:2045 yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen beträffande betygskomplettering med bifall till motion 1981/82:2045 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

GOTAB 72922 Stockholm 1982